

EL TORRENT DELS PICAROLS (Selva, Mallorca)

per Gabriel SANTANDREU ¹

Resum

Es presenta la descripció geogràfica i l'aixecament topogràfic del torrent dels Picarols al terme municipal de Selva. El torrent es localitza al sector central de la serra de Tramuntana, a la zona compresa entre el puig Tomir, la serra des Pas d'en Bisquerra i sa Capella Blava. Es presenta com un curs fluvio-càrstic que comparteix protagonisme a la zona amb el proper torrent des Guix. Tot i que compta amb un discret recorregut esportiu, el seu major atractiu es troba tant a la morfologia interior com a l'intens grau d'engorjament del tàlveg que es fa prou palès en alguns sectors del recorregut. L'escrit es complementa amb diversos aspectes geològics, geogràfics i toponímics.

Abstract

We present the geographic description and survey for the Torrent dels Picarols in the municipal district of Selva. The creek is located in the central section of the Serra de Tramuntana, in the zone between puig Tomir, la Serra des Pas d'en Bisquerra and Sa Capella Blava, and it constitutes a fluvio-karstic water course sharing relevance in the area with Torrent des Guix canyon. Although it has a discrete sport use, its main attraction is found in both its interior morphology and the intense entrenchment of the talweg which are quite patent in some sections of its run. This paper is complemented with diverse geological, botanical and toponymic aspects.

*“Por todas partes de su término tiene Selva aguas manantiales,
a excepción de las tierras de Caymari, Massanella y Biniamar
que son lugares secos, por causa de los muchos avenjos
que tienen las vertientes de aquellos montes, que beben las aguas...”*

*“Historia general del Reino de Mallorca
dirigida a los jurados del mismo reino el año 1595”
J.B. Binimelis*

Introducció

El **torrent dels Picarols** és juntament amb el **torrent del Guix**, el principal curs fluvio-torrencial i forma de drenatge superficial de la zona compresa entre la **vall de Lluc** i la **serra des Pas d'en Bisquerra**. Se situa al sector central de la serra de Tramuntana. Es tracta d'un fenomen geomorfològic de caràcter propi modelat al rocam calcari, que es defineix per una extensa capçalera, un traçat prou definit i un marcat grau d'engorjament en alguns sectors del seu tàlveg. Per altra banda el recorregut esportiu és més aviat discret; una gran quantitat de petits ressalts seran la dominant i tan sols una sèrie de bots de modesta alçada que es concentren al tram final del descens.

El seu traçat es mou dins terres del terme de **Selva**, al NE d'aquest nucli. Té la particularitat, com altres torrents de la serra, de tenir la conca de recepció i part del recorregut al cor d'aquesta serralada; configurant un paisatge abrupte i de complicada estructura geològica. Un cop abandonat aquest territori, el recorregut es desenvoluparà amb un itinerari de rost moderat exempt d'engorjament cap a terres del Raiguer, on un terreny més planer i aturonat serà la tònica paisatgística. És en aquesta zona on hi ha bona part del seu recorregut i on adopta diversos topònims. Tal vegada el més reconegut és el que pren a la contrada de **Campanet**: el **torrent de Sant Miquel**.

El recorregut es pot considerar una alternativa per realitzar el descens des de **ses Figueroles** o **Alcanella** cap a **Binibona** seguint un traçat poc habitual. De to-

¹ Secció d'Espeleologia del Grup Excursionista de Mallorca. Palma.

tes maneres, tot i la seva aparent poca complicació, no s'ha d'oblidar que es tracta del curs d'un torrent i com a tal, compta amb totes les particularitats d'un torrent com poden ser: un cabal variable o la necessitat de l'ús de cordes a determinats ressalts. Aquestes circumstàncies, requisits tècnics i preparació adequada han de ser sempre avaluats per afrontar amb garanties el seu descens (pels aspectes generals veure TRIAS & RAMON, 1999).

Aspectes geogràfics, geològics i toponímics

El torrent pertany a la conca hidrogràfica d'**Alcúdia**, també anomenada **cubeta de Muro - Sa Pobla** (GELABERT, 1998). La seva extensió superficial aproximada és d'unes 1.020 ha. La direcció dominant del seu traçat és clarament N-S, divergint del veí **torrent des Guix** que ho fa en direcció NO-SE. Tot i presentar un tram marcadament sinuós, el traçat del torrent és gairebé rectilini, característica anàloga a altres cursos fluviocàrstics de la Serra, on el control estructural juga un factor decisiu (GINÉS, 1998).

El recorregut des de **ses Figueroles** fins la confluència amb el **torrent des Guix** és d'uns 2.000 m. El recorregut descrit que coincideix en bona part amb el sector topografiat (des de **ses Figueroles** fins a la sortida de l'engorjat després del **salt de sa Cadena**) es redueix a poc més de 900 m, mentre que la zona on es concentra el desnivell i per tant, el major interès esportiu, es limita a uns 500 m.

Pel que fa a l'aspecte geològic; a la zona de **ses Figueroles** el curs es localitza a materials triàsics concretament del Keuper. El primer sector del torrent -que es pot identificar com el de la zona on talla transversalment la **serra des Pas d'en Bisquerra**- es troba igualment a materials triàsics, però en aquest cas de l'estatge Retià. Seguint el sentit hidrogràfic, la major part del torrent travessa materials juràsics corresponents al Lias. És en aquesta zona on es troba el sector més engorjat i on el tàlveg presenta el major grau d'incisió, d'igual manera és el tram on es concentra el major desnivell del descens. Al sector final, la confluència amb el torrent des Guix -a llevant del **puig Mitjà**- ho fa de nou amb materials del Keuper (ITGE 671, 1991).

El curs principal del torrent neix de la confluència de xaragalls i torrenteres de divers ordre, que tot plegat configuren el tàlveg principal prop de **ses Figueroles**. A l'extensa capçalera es poden distingir una sèrie de cursos tributaris dels quals es pot destacar una branca que prové de la petita vall d'**Alcanelleta** i que arreplega les aigües de la façana septentrional de **sa Capella Blava** (682 m), la **serra des Pas d'en Bisquerra** i del coster de migjorn del **puig des Boix** (641 m). Tot i que el nom d'alguns d'aquests torrentons s'ha perdut, en alguna publicació (ORDINAS, 1989) apareixen esmentats com a **torrent d'Alcanella** i **torrent de sa Moleta**, sense altres dades que permetin destriar amb més precisió a quin torrentó correspon cada topònim.

Una altra branca més difosa, la formen diversos xaragalls que provenen del N-O, tant de la **serra d'en Massot** com del **puig Ferrer** (771 m); límit de mestral de la conca. Una nova aportació és la que desguassa prop de **ses Figueroles** i que es forma per la coma descrita entre el **puig ses Covasses** (753 m) i el **puig des Castellot** (694 m). Un darrer curs destacable prové del coster de migjorn del **puig Tomir** (1.104 m), punt més elevat i que tanca pel nord la conca hidrogràfica del torrent. Tota aquesta ampla xarxa conflueix a la depressió on es troben les cases de **ses Figueroles**, des d'on arranxa ja el jaç ben definit del **torrent dels Picarols**. De totes maneres, i ja al curs pròpiament indicat, segueix rebent noves aportacions entre les quals es poden destacar al coster de la **serra des Pas d'en Bisquerra**: la **coma de ses Vaques**, i més endavant -ja fora del tram esportiu-, el minso jaç de la **coma Llarga**. Al coster oposat es localitza la que es coneix amb el topònim de **coma Primera**.

Pel que fa a l'aspecte meteorològic, els valors més alts referents a mitjanes de precipitació anual a la zona, es concentren als mesos d'octubre, novembre i desembre, on les dades mitjanes de precipitació mensual oscil·len als voltants dels 108 litres/m² de màxima (ORDINAS, 1998, modificat de INM). Ocasionalment i de forma aïllada, s'han donat episodis de precipitacions d'especial intensitat que han donat lloc a importants revingudes del torrent amb virulents cabals (octubre 2007 -sense dades-). Tot i aquests episodis puntuals podem dir que es tracta d'un curs que resta eixut bona part de l'any i on l'aigua es concentra a llocs molt determinats sense formar en cap cas gorgs d'especial rellevància.

A la conca del **torrent dels Picarols** es localitzen una sèrie de fonts i surgències entre les que es poden destacar: la **font de sa Rota** i **sa font de sa Mata al comellar de ses Figueroles**, **sa font d'en Tesà** a **sa coma Llarga** i, propera al **coll Fossar**, al coster nord del **puig Mitjà**, la **font des Balanci**.

Topogràficament el torrent presenta dos sectors ben diferenciats. Deixant de banda l'ampla conca de recepció, formada per nombrosos xaragalls poc definits i torrenteres, així com i el tram del torrent que arranxa amb la confluència amb el **torrent del Guix** formant el **torrent de Sant Miquel**, ja a terres del Pla dins els municipi de Campanet, el torrent presenta dos sectors ben definits topogràficament. El primer correspon al tram inicial a les rodalies de **ses Figueroles** (inici de la topografia). Es tracta d'un recorregut amb un jaç definit però ben obert; gairebé una coma de costers suaus atapeïts de pinar. La característica dominant és el poc desnivell, configurat per un tram d'escassa pendent amb salts de poca entitat (no superiors al 5 metres) formats per acumulacions de blocs i que en la majoria dels casos es poden davallar (o evitar per fora del tàlveg) sense gaire dificultats. Tan sols es poden trobar uns pocs gorgs, normalment eixuts, encara que l'efecte dels episodis de revinguda és en alguns indrets, considerable i es fa palès a les marques de nivell de l'aigua en forma d'acumulacions de branques i restes de vegetació. Cap al final d'aquest primer sector, s'aprecia com el tàlveg deixa de ser rectilini per començar una sèrie de revolts sinuosos alhora que es comença a encaixar accentuant l'aspecte de gorja.

El segon sector correspon a un tram marcadament engorjat on l'ample tàlveg és un traçat sinuós encaixat entre altes parets de rocam carstificat. És en aquest sector on es concentra el recorregut més atractiu del descens i on es troben els salts de major entitat. El màxim exponent és l'anomenat **salt de la Cadena** d'una quinzena de metres d'alçada.

Pel que fa a l'aspecte toponímic són poques les referències al·lusives al nom del torrent. ORDINAS (1989) exposa l'origen com a topònim amb sentit possiblement metafòric, citant a JUAN (1986).

Però més enllà del seu origen i arrelament popular, es poden afegir una sèrie de dades documentals on apareix fixat el topònim. La primera correspon a un llibre de capbreu amb data de 16 de novembre de 1731, on Miquel Amer capbreua les seves propietats en Alou de Magdalena Fuster. El text és el següent: "... l'empriu de les Montañes y bosch de Binibona fins a la cima del Puig nespler, mirant á Comafreda, de altra part ab montañes de Caymari, fins a la Cima del Puig del Grau, de altre ab las montañes de Juan Amer de Iluch y ab cova del Presseguer, de altre part las solanas y codol gros de Aucanella, de altre part ab lo torrent dels Picarols qui abaxa fins Binibona." (ARM sig 2021. Capbreuacions 1731-1748). A més del **torrent dels Picarols** com a fita plenament reconeguda, apareix al text el que anomenen com a **cova del Presseguer** (en l'actualitat, **cova des Passeguer**) cavitat situada al coster de migjorn del **puig de ses Covasses**.

Amb la mateixa signatura però amb data de 1760 es parla de: "...torrent real dits dels Picarols que abaxa d'alcanella." En aquest cas és curiosa la denominació de "torrent real" referint-se al torrent dels Picarols. Es tracta d'un referència un poc inusual pel que fa als torrents de la Serra, i que faria al·lusió a les aigües del torrent com a part del patrimoni reial. Patrimoni que, ben segur, seria gestionat per la citada casa amb diversos graus de cessió.

Sense deixar l'aspecte documental i a manera de curiositat, es pot esmentar com alguns topònims de la zona ja es troben documentats a primerencs documents; com és el cas de ses Figueroles, on a un contracte de compra i venda de terres entre diversos propietaris signat l'any 1291 es diu el següent: "... li ven la part que tenen al rafal dit Figueroles i un alzinar, tot en el terme d'Inca, per preu de 42 lliures." (ARM, 352, f. 249).

Un altre document interessant que creiem convenient esmentar, fa referència a un fenomen endocàrstic. El document es refereix a una cova situada a l'alqueria de Benimala (l'actual Binibona) i redacta la intervenció de la Procuració reial de Mallorca pel que fa a la recerca d'un presumpte tresor amagat a l'esmentada cova. El text que porta data de l'any 1368 deixa constància del pagament de les despeses tant a l'escrivà com als qui cavaren dins la cova per manament de la Cort. El text diu així: "...per veure e regonèxer una cova que's el terme del dit loch en l'alqueria de Benimala on segons que's dehia alguns entenien a cavar per cercar tresor, en la qual cosa pus avant no fo en res procehit per ço com no'y volqueren fer massió aquels que lo dit tresor entenien a cercar". (ARM RP 3.440 f.83) (ORDINAS, 1998).

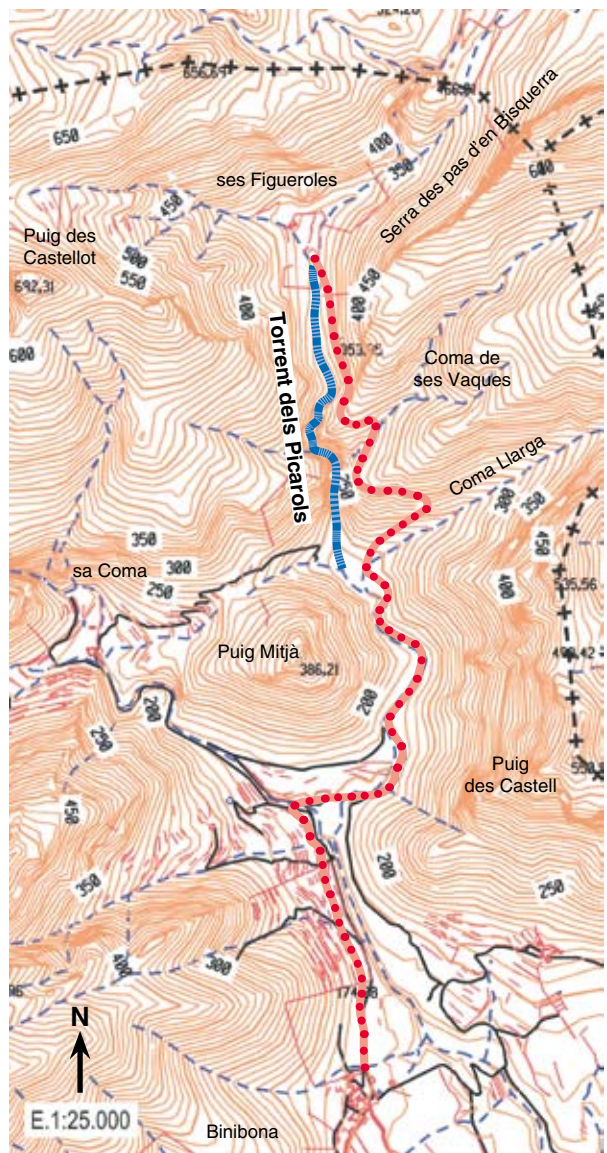

Figura 1: Mapa de situació del torrent dels Picarols. Cortesia de SITIBSA.

Figure 1: Location map of Torrent des Picarols. Courtesy of SITIBSA.

Accés

La manera més senzilla d'arribar al torrent és pel **camí d'Alcanella i ses Figueroles** (VV/AA, 1993), antiga via que comunicava el llogaret de **Binibona** amb les possessions de **ses Figueroles** i **Alcanella**. D'aquesta manera l'aproximació comença des de **Binibona** partint en direcció nord per un camí asfaltat dominat al coster de llevant pel **puig des Castell** i la **penya des Migdia**. Deixats enrere uns tancats d'oliveres i conreu, no es torba a comparèixer a la dreta el **torrent de Sant Miquel**, amagat dins l'alzinar. El camí deixa l'asfalt per convertir-se en una pista de terra, arribats a aquest punt, s'ha de parar esment ja que a uns 100 metres més endavant i després d'un revolt, s'ha d'abandonar el camí i tornar a la dreta en direcció al torrent. Tot d'una compareix

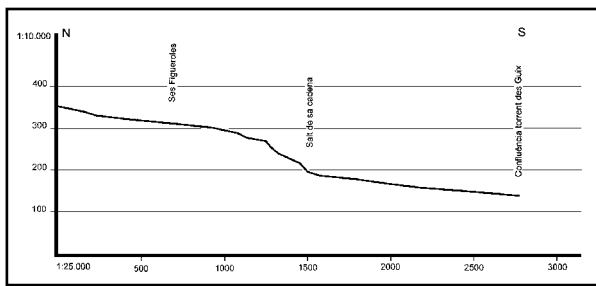

Figura 2: Perfil longitudinal del torrent.

Figure 2: Longitudinal profile of the creek.

un tàlveg, és **el torrent del Guix** que travessarem per continuar per un caminó interromput per un portell. Tot seguit apareix un nou tàlveg -**el torrent dels Picarols**- que igualment travessarem sense complicacions per un llit ben obert arribant finalment a una pista ampla de terra. S'ha de prendre cap a l'esquerra en direcció nord. La pista avança per una coma oberta mentre el torrent paral·lel a aquesta ho fa enclotat al marge esquerre. En algun indret la panoràmica s'obri fins al **puig Caragoler** i el de **Massanella** mentre a ran del camí apareixen alguns forns de calç i una pista ascendent que s'ha d'obviar. Al marge esquerre, a la vessant oriental del **puig Mitjà**, dins la petita coma que cau del **coll Fossar**, s'hi localitza la **font des Balanci**, una de les fonts de minso cabal que aboquen les seves aigües al torrent. No molt lluny el torrent es fa més evident i s'aprecia una de les preses artificials bastides per controlar les revingudes. Amb poc més de mitja hora i sense deixar la pista, aquesta enfila l'engorjat del torrent per tombar cap a llevant a un punt on descriu un revolt ample a manera de placeta. Aquest és el punt on es retornarà al camí una vegada acabat el descens i abandonat el tàlveg. És un camí ample amb marcades síquies d'escorrentia d'aigües superficials que s'enfila per la **coma Llarga**. Uns metres més amunt, a un redol on el camí s'eixampla, s'ha de localitzar un tirany que surt cap a l'esquerra marcat amb un munt de fites. L'itinerari és ara un tirany que puja per un alzinar ben espès. És ja el **camí d'Alcanella**, que mostrarà bocins empedrats i d'altres més degradats, essent, però en general el seu estat bo. El camí assolirà alçada amb alguns revolts a l'indret anomenat la **costa d'en Barral**. A les cotes superiors ofereix una bona panoràmica de l'esquerra sinuosa del torrent que avança enclastat entre penyes metres més avall. Enfront, a l'altre costat del torrent es pot destriar un aspre comellar que cau dins el torrent; és la **coma Primera**. El camí recupera la direcció nord i per un tram va paral·lel al jaç; poc després gira a llevant enfilant la **coma de ses Vaques**. Aquest és un ample comellar que neix a la vessant de migjorn de sa **Capella Blava** i cau fins a confluïr amb el **torrent dels Picarols** al seu tram engorjat. El camí avança per un dels costers de la coma mantenint l'alçada, per un pic travessada començar un suau ascens pel coster oposat fins a arribar a un collet. Una vegada assolit el coll, el camí passa per unes penyes, una feixa rocosa a manera de pas on s'hi localitza una petita abeurada anomenada el **Cocó dets Ases**. A partir d'aquí comença el descens per una vall ampla en direcció a **ses Figueroles**. És

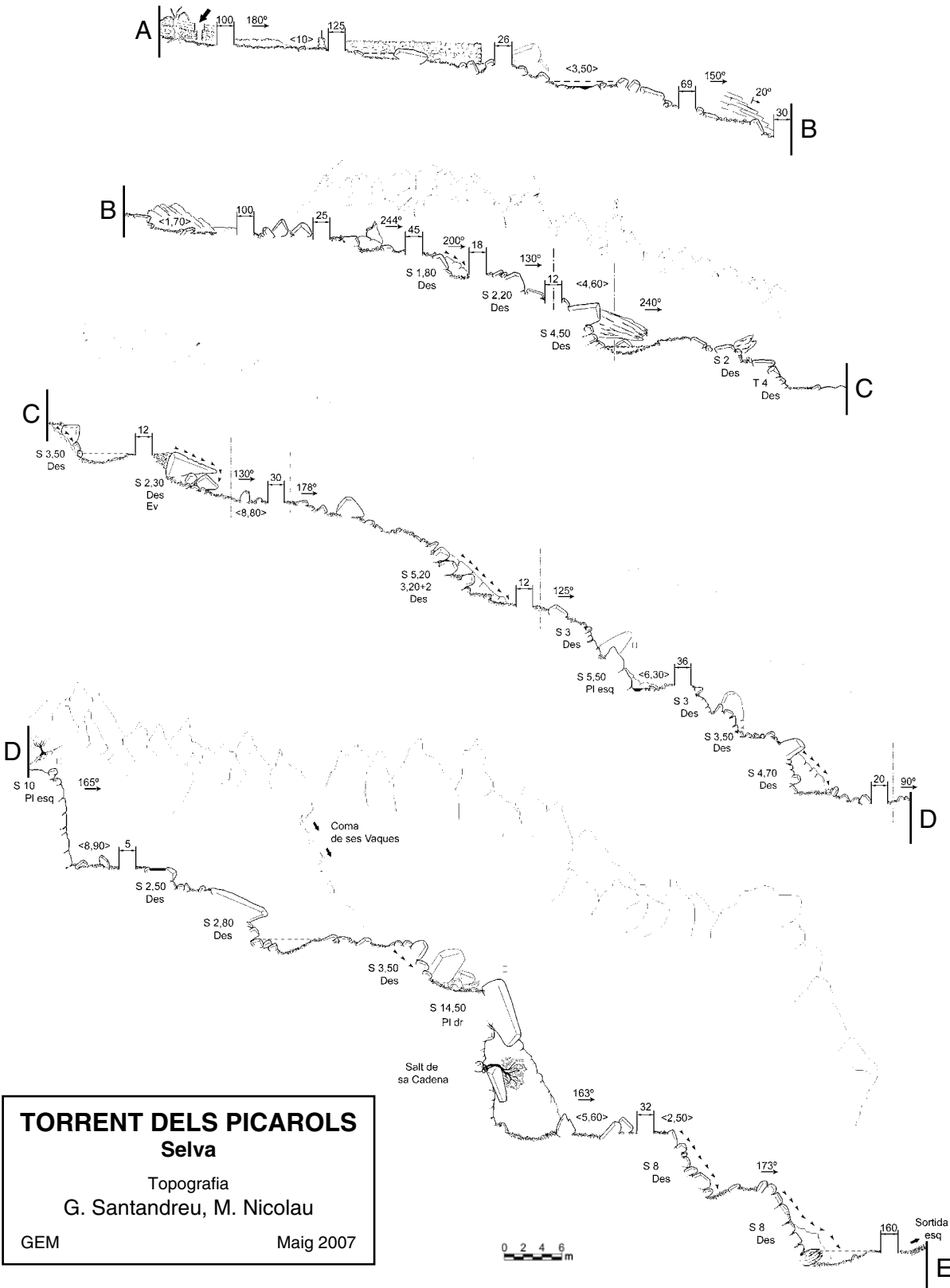
un camí ben marcat amb restes de suport lateral i que avança paral·lel al jaç obert del torrent. Supera tres portells fins a arribar a uns tancats de zones de conreu. És ja una zona planera on el camí s'endinsa dins un alzinar espès. Poc després apareix una cruïlla amb un camí empedrat ascendent que condueix a **Alcanella**; s'ha de tombar a l'esquerra cap a un portell amb filferro. Tot seguit apareix el jaç del torrent no molt enfora de ses cases de **ses Figueroles** i unes rotes delimitades per una paret seca amb una característica figuera (*Ficus carica*) al cantó. Aquesta opció d'aproximació es pot completar amb poc més d'una hora de marxa des de **Binibona**.

Encara que l'opció descrita sembla la més completa i aconsellable per fer el descens del torrent, ja que el complementa amb una interessant excursió, existeix l'alternativa de realitzar l'aproximació des del **coll de sa Batalla** per l'anomenat **camí de ses Figueroles** (GARCIA, 1969). Aquesta és una opció per l'estil de llarga que l'anterior, però presenta l'emperò d'una feixuga i ineludible combinació de cotxes.

Si s'opta per aquest itinerari, el punt de partida és al **coll de sa Batalla**. S'ha de seguir una pista amb direcció a gregal que arranca just al coll. Més endavant es bifurca fins a arribar a un coll de caçadors on el caminó tomba a la dreta i es perd a causa de la caiguda d'arbres. El camí es pot seguir evitant els nombrosos arbres caiguts fins arribar a unes penyes on passa per una escletxa als penyals; és l'anomenat **pas d'en Bartomeu**. A partir d'aquí l'itinerari és torna més incert i s'ha de tenir esment al seguit de fites. En tot cas avança pel coster de migjorn del **puig de ses Covasses**, bo de reconèixer per una evident obertura al rocam anomenada la **cova des Passeguer**. A l'alçada des **puig des Castellot**, el camí assoleix el **coll de sa Rota de Dalt**. Des d'aquest punt enfila el **comellar de ses Figueroles**, passant primer per les runes de les cases de **sa Rota** amb la propera **font de sa Rota** vora una bassa. El camí és més evident i fins i tot en alguns trams presenta restes d'empedrat. Ben a baix s'interna dins pinar espès on es pot localitzar la **font de sa Mata**, poc després apareixeran les cases de **ses Figueroles** just devora el jaç d'un torrentó. Aquest, és una de les branques que van a confluïr al **torrent dels Picarols** que es troba a un centenar de metres més a baix seguint els conreus cap a migjorn. El torrent es localitza vora una paret seca amb un portell i una gran figuera, punt on conflueix amb una altra branca que ve d'**Alcanella**.

Descripció

El recorregut comença molt a prop de les cases de **ses Figueroles**, vora uns camps de conreu; s'**era de ses Figueroles**. És un indret obert caracteritzat per uns murs que tanquen els citats conreus i que limiten un dels costats del torrent amb una gran figuera (*Ficus carica*) a un dels cantons. En aquest paratge conflueixen dos dels branquals importants del torrent formant un tàlveg únic, que a partir d'ara es dirà el **torrent dels Picarols**. És també el lloc on ens porta el camí d'aproximació des de **Binibona**.

TORRENT DELS PICAROLS
Selva
 Topografia
 G. Santandreu, M. Nicolau
 GEM Maig 2007

C Centre	S Salt	— —	Llargada zona no representada	— —	Nivell de Lindar
A Arbre	T Tobogan	— —	Orientació del talveg	— —	Nivell mínim observat
B Baga	Des Desgripmable	— —	Amplada del talveg	— —	
Pl Placa	Ev Evitable	— —	Colze		
□ o anella	dr Dreta	— —			
R Roca	esq Esquerra	— —			

Foto 1: Inici del tram engorjat del torrent. S'aprecia el llit de còdols, el tàlveg ben definit i les parets verticals que ho delimiten. Foto G. Santandreu.

Photo 1: An initial view of the narrowest part of the creek. The well-defined thalweg with pebble deposits and the vertical walls of the canyon are visible in this picture. Photo G. Santandreu.

En aquest punt, el torrent presenta una direcció de 180°. Un primer tram d'uns 100 m avança per un tàlveg ben obert i assolit amb una paret seca al coster dret amb un redol de frondoses alzines; és la **roteta de ses Figueroles**. Es pot remarcar la presència d'un dipòsit sedimentari format per un conglomerat de còdols, dipòsit que en algun punt assoleix una potència de 1 m. El pendent del tàlveg és molt suau i té una amplària de 10 m.

El torrent travessa un portell de pedra amb filferro

mentre al coster dret segueix la paret seca ben a ran de la llera. És un tram igualment obert d'uns 125 m dominat a la llunyania pels estreps calcaris del massís de la **serra des Pas d'en Bisquerra**, on el càrritx l'envaeix parcialment i on s'aprecien les restes de revingudes. El llit està format per blocs de mida mitjana i clapes de roca mare. Una vegada deixat enrere el caire de la paret seca apareixen un seguit de petits gorgs dels quals se'n pot destacar un que amida uns 7 m de llargària per 3,50 m d'amplada, normalment ben eixut.

Segueix un tram sense complicacions amb abundant bardissa on es pot destacar l'existència d'un coster que mostra uns estrats capbussats ben marcats. L'orientació del tàlveg no difereix gaire: 150°. Tot d'una el torrent forma un minúscul estret on s'hi pot situar la seva amplada mínima: 1,70 m. A aquest indret apareix una interessant representació de falgueres de la família de les aspleníacies i les polipodiàcies tan característiques de torrents i zones ombrívols: el *Asplenium trichomanes*, *Asplenium ceterach* i *Polypodium cambricum*. Igualment a la sortida d'aquest breu estret s'aprecia com el tàlveg s'ha aprofundit en favor d'una incisió dins un paquet de materials al·luvials. Un centenar de metres més endavant, al marge esquerre, s'aprecia un considerable esbaldrec que arriba fins al llit. Una mica més amunt, es pot desferriar uns dels marges que sustenten el camí per on hem fet l'aproximació des de **Binibona**.

Passat aquest punt, al coster esquerre del jaç, s'aixequen unes altes penyes (15/20 m) que el delimiten, mentre al coster oposat segueix essent ben obert. És en aquestes penyes i vora un petit ressalt on es localitza una mica enlairat per sobre del tàlveg un covitxol d'escassa entitat. Tal vegada el seu tret més interessant i que serveix per relacionar-ho amb el torrent, sigui l'existència d'unes grans colades molt desfetes per l'erosió o la possible acció del torrent. En aquest indret l'orientació del torrent és de 244°.

Un tram d'uns 45 m de tàlveg planer dóna pas a un dels primers ressalts dignes del descens, un **S 1,80** que es pot davallar per l'esquerra sense gaire complicacions. Presenta un gorg amb còdols de 3x1 m de fondària, mentre que l'orientació varia una mica cap als 200°. Poc després apareix un nou bot, un **S 2,20** més vertical que l'anterior i que es pot descendir per la dreta. La panoràmica a aquest punt des del tàlveg es veu tancada per una gran paret vertical, no debades ens trobam als inicis de la zona més encanonada del torrent (Foto 1). Aquí, les parets laterals configuren una pregona gorja de verticals parets modelades per un marcat rellar. L'alçada d'aquestes parets oscil·la entre els 20 i els 30 m al límit del jaç, essent igualment digne de menció el traçat sinuós del tàlveg que com veurem canvia d'orientació de forma contundent en diverses ocasions.

Així doncs, ens trobam tot seguit amb un dels primers canvis d'orientació on el tàlveg assoleix els 130° de direcció descrivint un gir cap a l'esquerra hidrogràfica. L'amplada del tàlveg és de 4,60 m i hi trobam un **S 4,50** format per una aglomeració de grans blocs. El salt es pot davallar per la dreta per un canal vertical que exigeix un cert esment. Fruit de l'acumulació de blocs, el salt configura una petita coveta, mentre un dels costers del gorg es delimita per un bloc caigut de grans dimensions amb marcades estries de lapiaz.

Al cap de poc el torrent descriu un nou gir a la dreta orientant-se cap als 240°. Uns metres planers acaben a un **S 2** entre blocs bo de baixar per la dreta, igualment flanquejat per un gran bloc amb marques de lapiaz. Gairebé encadenat segueix un **T 4** sub-vertical que tant es pot baixar pel centre com pel costat dret.

Segueix un tros planer on al llit del torrent es pot destriar la roca mare aflorant per sobre la capa de còdols. Seguint la tònica dels petits ressalts, un **S 3,50** anima de nou el descens. És un salt que es pot baixar pel coster dret tenint esment a la roca que es presenta molt polida i llenegadissa. L'espai de sota està ocupat per un gorg generalment eixut, d'uns 5 m de llargària per 1m de fondària màxima.

Una dotzena de metres separen aquest salt d'un nou desnivell. Es tracta d'un **S 2,30** format per una gran roca caiguda: una enorme llosa planera que ocupa tot el jaç. El salt es pot superar tant caminant sobre la llosa fins a l'extrem final, on és precís un bot una mica delicat damunt un bloc inclinat, com abandonant el jaç pel coster dret. Un pic a sota, el torrent descriu un nou gir cap a l'esquerra amb un revolt ample, orientant-se cap als 130°.

Segueix un tram ample on el tàlveg amida 8,80 m d'amplada i avança ben encaixat entre altes parets laterals, mentre el llit es troba ocupat per grans blocs caiguts. Un cop més, el tàlveg descriu un nou revolt cap a la dreta amb direcció 178°.

Als metres propers el jaç presenta poc rost, mentre els laterals rocosos van perdent alçada amb la sensació que s'abandona la gorja. En aquest tram, un **S 3,20** encadenat a un **S 2** forma l'únic ressalt destacable. Es tracta d'una acumulació de blocs de forma escalonada que es pot baixar primer pel centre per un tros delicat i després assolint una rampa rocosa a l'esquerra fins a la base del salt. Superat aquest desnivell, s'aprecia com les parets laterals accentuen la pèrdua d'alçada, perdent la sensació d'engorjament. Així i tot, el curs del torrent segueix ben definit i no es torbarà massa a tornar a engorjar-se. Una trentena de metres més endavant, les restes d'una filferrada travessen el tàlveg a manera de partió. En aquest punt el curs descriu un nou gir cap a l'esquerra assolint la direcció de 125°. Al mateix indret, les parets laterals es tornen a alçar configurant una estreta gorja, que amb zones més ombrívoles i encaixades, ja no abandonarà fins al final del tram descrit.

Després d'uns grans blocs que ocupen part del llit, apareix un **S 3** que finalitza a un replà en forma de gorguet. Es tracta de la capçalera del **S 5,50**, el primer dels salts que trobam equipats pel descens i inici de la part més atractiva del torrent. El ressalt es pot superar amb un ancoratge, una placa instal·lada a un gran bloc a l'esquerra. De perfil sub-vertical, el salt acaba dins un petit gorg amb aigua que es podrà evitar sense complicacions. En aquest punt l'aspecte del tàlveg és d'un gran gorg d'aspecte rodonenc amb una amplada de 6,30 m.

Seguint uns 35 m ja per un recorregut ben encanyonat, apareixen un seguit de ressalts gairebé encadenats. El primer és un **S 3** que es pot davallar per la dreta, format per grans blocs que tot d'una lliga amb un **S 3,50** que en aquest cas es pot baixar pel coster esquerre. Segueix un **S 4,70** que per tal d'evitar un voladís rocós s'ha de davallar amb esment per una espècie de canal

Foto 2: Vista del canyó càrstic al tram final del descens. La imatge correspon al sector comprès entre el **S 10** i el **S 14,50**. Foto G. Santandreu.

Photo 2: View of the ending part of the karstic canyon. The picture shows the sector comprised between **S 10** and **S 14.50**. Photo G. Santandreu.

per l'esquerra. L'orientació del curs en aquest tram és de 90°. El llit l'ocupen gran quantitat de blocs caiguts, tot i que en algun indret aflora la roca mare que es presenta marcadament estratificada.

Un nou revolt, en aquest cas a la dreta, orienta el tàlveg a 165°. Després compareix un nou salt. És un **S 10** d'aspecte ben vertical des d'on s'aprecia una privilegiada panoràmica de la gorja (Foto 2). El salt es pot superar amb un ràpel a una placa instal·lada a l'esquerra davall un arbret. Ens trobam a un tram ben engorjat, de llit planer que amida 8,90 m.

Continua el descens amb un **S 2,50**; un gran bloc planer amb una petita bassa que es pot baixar per la dreta. Una gran llosa inclinada configura un nou salt, es tracta d'un **S 2,80** que es podrà superar amb un bot final al seu extrem. Als peus d'aquest darrer salt s'hi troba un gorg que, encara que gairebé sempre eixut, pot arribar a una profunditat màxima de poc més d'un metre.

En aquest sector cal destacar el grau d'encastament del tàlveg marcat per una pregona incisió al rocam. Així mateix cal destacar l'aportació de la **coma de ses Vaques**, que compareix formant un canal en colze solcant el coster hidrogràfic esquerre del tàlveg.

El llit planer envaït per grans blocs caiguts dona pas a un **S 3,50** que es troba a l'alçada d'una coveta oberta

Foto 3: Capçalera del **S 14,50**. Destaca la gran acumulació de blocs gegantins que envaeixen el tàlveg i configuren el salt.

Photo 3: Starting point of **S 14.50**. The great accumulation of big boulders building up this vertical pit outstands in this image. Photo G. Santandreu.

a les penyes laterals. Una vegada davallat i avançant entre enormes blocs s'arriba a la capçalera del **S 14,50** (Foto 3). És el que es coneix amb el neotopònim de **salt de la cadena**. Es tracta del salt de més alçada del recorregut del torrent i està format per unes gegantines penyes encastades que configuren un desnivell amb trams volats. Està equipat pel seu recorregut esportiu amb una placa a un replanet a la dreta. En aquest indret també s'hi localitza una cadena metàl·lica (element que dona nom al salt) ancorada de forma rudimentària. La seva existència, com a bàsic i precari element d'assegurança per tal de salvar tan important desnivell -a manera de pas- es pot atribuir a caçadors, pastors o trescadors de la zona. La qual cosa fa pensar que com a mínim aquest tram del torrent és o ha estat una zona de pas relativament freqüent pels col·lectius mencionats.

En tot cas i retornant al descens esportiu, és aconsellable realitzar el ràpel de descens seguint el traçat d'una espècie de relleix inclinat que solca la paret pel coster dret (Foto 4). Aquesta opció evitarà el tram central del bot (grans blocs) així com les empipadores branques

Foto 4: Baixant el **S 14,50 (salt de la cadena)**. A l'extrem esquerre de la imatge s'aprecia la cadena metàl·lica que s'hi localitza com a precari passamà a tan vertical pas. També es poden veure els grans blocs que col·lapsen el tàlveg i formen el salt. Foto G. Santandreu.

Photo 4: Descending the **S 14.50 (salt de la cadena)**. At the left side of the picture, the metal chain rigged to negotiate this vertical pass is visible. The big boulders that build up the pit are also noticeable. Photo G. Santandreu.

d'una figuera (*Ficus carica*). Un cop superat el ressalt, s'aprecia com la part inferior l'ocupa un gran gorg rodonenc ben eixut. Ens trobam a un tram del tàlveg prou engorjat i ombrívol d'aspecte ben torrenter que amida 5,60 m d'amplada amb una direcció de 163°. Uns metres més a baix l'aspecte s'accentua en un indret on les verticals parets laterals s'apropen configurant un tàlveg de 2,50 m d'amplada (Foto 5). Trobarem en aquest redol les restes d'una filferrada malmenada per les revingudes, i al coster esquerre, la boca d'una coveta enlairada uns metres per damunt el jaç.

Deixat enrere aquest tram, el recorregut s'apropa al seu final. Avança ara per un tram menys ombrívol però que conserva l'encisador aspecte d'un canó. El descens es veu interromput per un nou **S 8**. Es tracta d'un ressalt considerable format per un caos de blocs. La baixada tant es podrà realitzar pel centre del salt com pel seu coster dret, aprofitant la forma esglaonada del ressalt.

S'arriba tot d'una a un altre **S 8**, on el torrent assoleix els 173°. Es tracta d'una desgrimpada una mica més compromesa que l'anterior i que es pot salvar pel coster dret a ran de paret. El peu del salt es troba ocupat per un gran gorg eixut d'un metre i poc de fondària i una amplada de 7'60 m; juntament amb una gran penya caiguda amb marcades estries de lapiaz. Aquest és el darrer ressalt destacable del descens. En endavant el jaç enfila, ja cada cop més obert, cap a un petit puig que domina el paisatge; és el **puig Mitjà**. Els metres finals del descens ens duen per un tàlveg ja obert acompanyat de bardissa amb cap desnivell destacable. No es torba

en aparèixer al coster dret una paret seca i uns metres més endavant les restes d'un paretó. A més, s'aprecia el que es pot considerar una filada de blocs al tàlveg a manera de gual. En aquest indret i després d'haver recorregut 160 m des del darrer **S 8** es troba el punt on abandonarem el torrent. El torrent seguirà el seu curs ja amb un tàlveg ben obert i planer per dins l'alzinar.

Així doncs, la sortida es farà cap a l'esquerra, on s'haurà de parar atenció al punt esmentat on es destrien les restes d'una paret de pedra i el que es pot considerar un gual per travessar el tàlveg. Abandonat el tàlveg, segueix un tram de bardissa que tot seguit travessa un camp d'estepes (*Cistus monspeliensis*). Finalment s'arriba a un dels revolts de la pista de terra que hem fet servir per fer l'aproximació i que, en aquest cas i desfent l'itinerari abans descrit per l'accés -des de Binibona-, ens portarà al llogaret de **Binibona**.

RESUM DE DADES TÈCNIQUES

Material: 1 corda de 30 metres o 2 de 20 metres. Tal i com és habitual en el descens de torrents, cal preveure alguna corda de més per afrontar imprevists, així com material divers per renovar o reforçar ancoratges en cas de deteriorament natural o intencionat. Material personal de descens de torrents i de seguretat.

Desnivell de la zona esportiva: uns 170 m.

Temps d'aproximació des de Binibona: poc més de 1 hora per desnivell ascendent moderat.

Foto 5: Tram final del torrent ben engorjat. En aquest sector el tàlveg amida 2,50 m d'amplada. Foto G. Santandreu.

Photo 5: Final part of the canyon. In this sector the thalweg is 2.50 m wide. Photo G. Santandreu.

Temps dels descens: 2 hores. Tenir en compte l'estat del torrent (cabal, humitat de la roca, etc.) i experiència del grup.

Temps de tornada: 30 ó 40 mins. Desfent l'itinerari aconsellat per l'anada. Un cop abandonat el torrent, l'itinerari enllaça al marcat revolt que dona pas a la **coma Llarga**. Des d'aquí se seguirà la pista de terra (direcció aproximada a migjorn) cap a **Binibona**.

Època: Es pot fer tot l'any. A l'estiu és un recorregut molt assolellat i calorós, sobretot en el tram inicial. A la tardor i època de pluges, pot presentar un cabal inusual que cal avaluar.

Agraiments

Vull agrair la col·laboració en el present treball de Miquela Nicolau a les tasques de topografia i de camp. A Joan Alorda i Alberto Francioli del Servei d'Informació Territorial de les Illes Balears (SITIBSA) per la cessió i permís de publicació de la cartografia. A l'amic Miquel Trias per les apreciades i valuoses ensenyances dins i fora del món del carst. A Margalida Font li vull agrair la bona disposició i eficiència amb la revisió ortogràfica del manuscrit. Per últim, estic ben agraït a Antoni Reynés -veritable conhort espiritual i sentimental- per l'aportació d'enriquidors aspectes documentals.

Bibliografia

- BINIMELIS, J (1927): *Historia general del Reino de Mallorca dirigida a los jurados del mismo reino el año 1595*. Traducida de su original mallorquín al castellano por Guillermo Tarrasa. Palma: Imprenta de José Tous.
- GARCIA PASTOR, J. (1967): Sa Capella Blava. *Rutas escondidas de Mallorca*, nº 19. Palma. 20 pàgs.
- GARCIA PASTOR, J. (1969): Lluc – sa Coma (por ses Figueroles i el portell des Vent). *Rutas escondidas de Mallorca*, nº 32. Palma. 16 pàgs..
- GELABERT, B. (1998): L'estructura geològica de la serra de Tramuntana de Mallorca. In *Aspectes geològics de les Balears*. Joan J. Fornós (editor) en commemoració del X Symposium sobre l'Ensenyament de les Ciències de la Terra (AEPECT). Universitat de les Illes Balears. Palma: 95-116.
- GINÉS, A. (1998): L'exocarst de la serra de Tramuntana. In: J.J. FORNÓS (ed.) *Aspectes geològics de les Balears*, X Symposium sobre l'Ensenyament de les Ciències de la Terra (AEPECT). Universitat de les Illes Balears. Palma:361-389.
- ITGE (1991): Mapa geológico de Espanya, Inca. 1:50.000. 671/39-26. Madrid.
- JUAN MESTRE, R. (1986): Entre el Castell i l'Alcadena. Comunicació a *Lluc*. nº 33.
- ORDINAS GARAU, A. (1989): *Els noms de lloc del terme de Selva*. Ajuntament de Selva, Conselleria d'Educació, Cultura i Esports del Govern Balear. 216 pàgs. + 1 mapa.
- ORDINAS GARAU, A. (1989): *Mapa toponímic del terme de Selva*. Ajuntament de Selva, Conselleria d'Educació, Cultura i Esports del Govern Balear.
- ORDINAS GARAU, A. (1998): *Caimari: apunts històrics i geogràfics*. Ajuntament de Selva. 204 pàgs.
- ORDINAS GARAU, A. (2001): *Selva (Mallorca). Guía de los pueblos de Mallorca* nº 28. Hora Nova. 150 pàgs.
- TRIAS, M. & RAMON F. (1999): Els torrents clàssics de la serra de Tramuntana. Miquel Font editor. Ciutat de Mallorca. 150 pàgs.
- VV/AA, (1993): *Catàleg dels antics camins de la Serra de Tramuntana*. Consell insular de Mallorca. Projecte Leader Serra de Tramuntana. 355 pàgs.